

RONDALLA DE CIRULÍ

Una volta hi (**HAYER**) un vinyater que tenia una grossa família, que (**HABITAR**) sempre a la vinya.

Doncs, un fill sol d'una senyora (**ANAR**) a caça als bells dies d'hivern per s'espassar, que se sentiva poc bé. Així com és (**ANAR**) a s'espassar, s'és (**GIRAR**) lo dia en mal; (**FER**) trons i llamps, gran borrasca. Com fer? No (**SABER**) com al·lotjar-se. Alhora són (**ENTRAR**) en casa d'aquest vinyater.

Da que (**ÉSSER**) tots (**BANYAR**), se són (**CANVIAR**) i han (**CERCAR**) què menjar. Alhora lo vinyater ha (**MATAR**) dues gallines i altres coses que tenia. Després que han (**MENJAR**), són comparits tots los minyons i les minyones petites. Després, una que tenia quinze anys era (**AMAGAR**), perquè era mal arremunida.

Se n'és (**ABIJAR**) aqueix jove i l'ha (**FER**) eixir per força.

Ella li ha dit: «No hi vénc, no hi vénc!». *Ma* alhora ne l'ha treta amb la capa per força. Lo pare i la mare l'han (**FER**) eixir per força. *Da* que ha vist això, lo cap de casa ha (**FER**) cap de mesa aquesta minyona i li ha dit de dividir la gallina.

Ella a la fi s'és (**POSAR**) a tallar la gallina. Lo cap l'ha (**DAR**) al pare com cap de casa i lo cos a la mare, i les ales a ella, i los peus al senyor que l'havia (**FER**) venir, quasi (**VOLGUER**) diure que se prenguessi la porta, que ellos (**ÉSSER**) gent pobra, i amb senyors no hi (**POGUER**) estar.

Da que ha (**FER**) aquesta divisió, los convidats han dit cosa (**VOLGUER**) diure això. Alhora ella ha (**EXPLICAR**) com los peus eren (**DAR**) als foristers per se n'anar, i lo cap al babo com cap de casa i les ales que (**ÉSSER**) per ella, *ma* que li servien per les *fatxendes* de casa, que tenia de volar d'un lloc a l'altre.

..... (**PASSAR, participi**) això, venguda la nit, s'és (**ESTAR**) a dormir en allí i l'endemà aqueix jove senyor, al pare de la minyona li ha dit, sense compliments, que ell era vengut per demanar la filla. Lo pare, alhora,

..... (**ENRABIAR, participi**), s'és tengut per befat i (**PENSAR, gerundi**) que en casa d'ell no hi teniva de mancar la unió, li ha dit que, si no se n'..... (**ANAR**) lego, lo preniva a bastó o a destral, i així són (**ESTAR**) un bon poc (**REGUELLAR, gerundi**).

Alhora lo jove ha dit: «Content (**ÉSSER**) si jo te (**PORTAR**) en aquí lo bisbe i l'arquebisbe? I veuràs clarament com jo (**ÉSSER**) fiel al jurament».

I perquè la minyona (**ÉSSER**) sense vestits, li ha dit de dar-li un vestit, que (**ANAR**) al país i li (**FER**) fer un vestit per poder comparar; i així ha (**FER**). L'endemà, aquest jove ha (**PORTAR**) tants vestits de seda de la mare per mesurar-se'ls i donar-los a la jove. Alhora l'han vestida; los vestits li són (**ANAR**) bé i després és (**ANAR**) lo bisbe i han (**ESPOSAR**) i se l'ha (**PORTAR**) en casa.

La mare del jove, lego que l'ha vista, li ha *consenyat* totes les claus i l'ha (**FER**) duenya de casa. Han (**FER**) una gran festa a la vora de la marina amb tots los companys i amics.

En poc temps ell havia *emparat* la muller a sonar la guitarra francesa i així la muller (**SONAR**) en aquella festa la guitarra francesa. En aqueixa festa, part de la comitiva s'és espargida pels escolls a se divertir i per acollir pegelides, *da* que (**ÉSSER**) ben presos del vi.

En aquell mentres, (**PASSAR**) una barca de turcs lladres de marina, i s'han pres tots los joves i marits i han (**DEIXAR**) totes les dones. Alhora, *da* que han vist aquesta companyola que se n'..... (**ESTAR**) sonant la guitarra, sense se prendre tant fastidi de la pèrdita del marit —perquè ella ja l'havia advertit a no s'allargar assai a lluny—, tota la gent l'ha (**ACUSAR**) a la sogra, perquè no s'havia pres sentiment algú de la pèrdita del marit, que (**ÉSSER**) una traïdora i així li han (**FER**) un bell plat.

Així, la sogra ne l'ha (**CATXAR**) de casa. Primer de ne la catxar, ella ha (**DEMANAR**) a la sogra de li fer una gràcia i la sogra, basta que se n'..... (**ANAR**), li ha dit de sí.

Ella li ha dit que li fornissi un bastiment amb l'*equipatjo* d'aquell mateix país a plaier sou. Ella s'és (**POSAR**) per capità, s'és vestida d'home amb la barba falsa. Lo bastiment és partit per Barbaria.

..... (**ARRIBAR, participi**) en Barbaria, *da* que ha pres terror, l'ha vista lo fill del rei turc i se li és (**FER**) companyó, que no lo creieva que (**ÉSSER**) home, *ma* dieva que era dona. (**VOLGUER, gerundi**) fer una prova, se l'ha (**PORTAR**) a les botigues de pistoles, fusils, per veure si se preniva armes d'home; i ella s'ha pres una pistola i un estilet. L'ha (**PORTAR**) a una botiga d'or, i no ha pres arrés; l'ha (**PORTAR**) al jardí i li ha (**FER**) un maç de flors com una roda de carro, *ma* aqueix amic n'ha pres una sola flor.

Aqueix jove turc se n'era (**ENAMORAR**), i dieva que era dona, i ha dit al pare com d'aquestes proves que (**FER**) pareixeva home, *ma tanto* (**VOLGUER**) sempre diure que era dona.

Lo pare d'aqueix minyó li dieva que (**ÉSSER**) home; a l'últim, *da* que ha vist que lo fill n'..... (**ANAR**) maco per saber si era home o dona, li ha dit: «Vols fer una prova?-la (**PORTAR, imperatiu**) a se banyar a bany obert i veuràs si (**ÉSSER**) home o dona».

..... (**ÉSSER**) menester a diure que aqueixa jove travestida d'home s'havia (**POSAR**) lo nom de Capità Cirulí, i així se (**FER**) aquidrar de cada u.

Alhora se l'ha (**PORTAR**) a banyar. *Ma* aqueix companyó ha dit que (**ÉSSER**) tant temps sense saber de la gent d'ell, i així (**COMENÇAR**) a trobar excuses per no anar a se banyar.

Ella, primer d'anar a se banyar, era (**ANAR**) en barca i havia advertit a un home dels més vells, i ha dit: «..... (**MIRAR, imperatiu**), jo tenc d'anar a me banyar amb el fill del rei, i tu-te (**AMAGAR, imperatiu**) enrere d'un escoll, i quan veus que jo (**ÉSSER**) per me'n treure la camisa, tiquírria: "Capità Cirulí! Capità Cirulí! Ton pare mori i tu en aquí?"».

Així s'és (**FER**). Lo vell, (**AMAGAR, participi**) a l'escoll, ha (**TIQUIRRIAR**) per tres voltes com tenia orde. Alhora ell ha dit al companyó que (**ÉSSER**) orde del cel i així s'és (**SALVAR**) de se deixar veure si (**ÉSSER**) dona o home.

Alhora ha dit que se'n tenia d'anar a trobar la família i l'endemà li ha dit que li (**FER**) una gràcia, que li (**FER**) veure los esclaus, que enmig hi (**ÉSSER**) gent d'ell. I lo fill del rei l'ha (**ACONTENTAR**) i li ha (**DAR**) tot lo que (**VOLGUER**). Ella

se n'ha pres entre los esclaus lo marit sense se fer conèixer i també tots los altres hòmens, que eren (**ESTAR**) presos lo dia.

Alhora, amb tota la gent, s'és *congedada* del turc dient-li que (**TORNAR**) a venir lego i ha (**PORTAR**) tota la gent i és (**TORNAR**) on (**ÉSSER**) la sogra, que ne l'havia (**CATXAR**), i així cada u (**RENGRACIAR**) lo Capità Cirulí.

Ma encara no s'era (**FER**) conèixer.

Cada u (**RENGRACIAR**) lo capità, *ma* lo jove d'aquesta (**CERCAR**) la muller i (**FLASTOMAR**) la mare, perquè ne l'havia (**CATXAR**) de casa, i se (**POSAR**) a plorar, que (**VOLGUER**) a la muller.

Alhora, lo Capità Cirulí ha (**DEMANAR**) lo permís de se n'anar sol sol a un aposento i després és eixit vestit de dona enmig de tots, com (**ÉSSER**) ella la joveneta companyola.

Ara los abraços, los eloges l'..... (**AFOGAR**): (**ÉSSER**) una confusió.

Gran estima de tots, gran reconeixença, i la sogra li ha (**DONAR**) mil abraços i l'ha (**FER**) duenya de tot, i se són vivits en pau i en amor.

RONDALLA DE CIRULÍ*

Recontada de la campanyola Maria Gràcia Bardino, juliol del 1883

Una volta hi havia un vinyater que tenia una grossa família, que habitava sempre a la vinya.

Doncs, un fill sol d'una senyora anava a caça als bells dies d'hivern per s'espassar, que se sentia poc bé. Així com és ana a s'espassar, s'és gira lo dia en mal; feva trons i llamps, gran borrasca. Com fer? No sabiya com al·lotjar-se. Alhora són entrats en casa d'aquest vinyater.

Da que eren tots banyats, se són canviats i han cerca què menjar. Alhora lo vinyater ha mort dues gallines i altres coses que tenia. Després que han menjat, són comparits tots los minyons i les minyones petites. Després, una que tenia quinze anys era amagada, perquè era mal arremunida.

Se n'és abiya aqueix jove i l'ha fe eixir per força.

Ella li ha dit: «No hi vénc, no hi vénc!». *Ma* alhora ne l'ha treta amb la capa per força. Lo pare i la mare l'han fe eixir per força. *Da* que ha vist això, lo cap de casa ha fet cap de mesa aquesta minyona i li ha dit de dividir la gallina.

Ella a la fi s'és posada a tallar la gallina. Lo cap l'ha dat al pare com cap de casa i lo cos a la mare, i les ales a ella, i los peus al senyor que l'havia fe venir, quasi volguessi diure que se prenguessi la porta, que ellos eren gent pobra, i amb senyors no hi podiven estar.

Da que ha fet aquesta divisió, los convidats han dit cosa volia diure això. Alhora ella ha explicat com los peus eren dots als foristers per se n'anar, i lo cap al babo com cap de casa i les ales que eren per ella, *ma* que li servien per les *fatxendes* de casa, que tenia de volar d'un lloc a l'altro.

Passat això, venguda la nit, s'és estat a dormir en allí i l'endemà aqueix jove senyor, al pare de la minyona li ha dit, sense compliments, que ell era vengut per demanar la filla. Lo pare, alhora, enrabi, s'és tengut per befat i pensa que en casa d'ell no hi tenia de mancar la unió, li ha dit que, si no se n'anava lego, lo preniva a bastó o a destrai, i així són estats un bon poc requellant.

Alhora lo jove ha dit: «Content sés si jo te port en aquí lo bisbe i l'arquebisbe? I veuràs clarament com jo só fiel al jurament».

I perquè la minyona era sense vestits, li ha dit de dar-li un vestit, que anava al país i li feva fer un vestit per poder comparar; i així ha fet. L'endemà, aquest jove ha portat tants vestits de seda de la mare per mesurar-se'ls i donar-los a la jove. Alhora l'han vestida; los vestits li són anats bé i després és anat lo bisbe i han esposat i se l'ha portada en casa.

La mare del jove, lego que l'ha vista, li ha consenyat totes les claus i l'ha feça duenya de casa. Han fet una gran festa a la vora de la marina amb tots los companys i amics.

En poc temps ell havia emparat la muller a sonar la guitarra francesa i així la muller sonava en aquella festa la guitarra francesa. En aqueixa festa, part de la comitiva s'és espargida pels escolls a se divertir i per acollir pegelides, da que eren ben presos del vi.

En aquell mentres, passa una barca de turcs lladres de marina, i s'han pres tots los joves i marits i han deixat totes les dones. Alhora, da que han vist aquesta companyola que se n'estava sonant la guitarra, sense se prendre tant fastidi de la pèrdua del marit — perquè ella ja l'havia advertit a no s'allargar assai a lluny—, tota la gent l'ha acusada a la sogra, perquè no s'havia pres sentiment algú de la pèrdua del marit, que era una traïdora i així li han fet un bell plat.

Així, la sogra ne l'ha catxada de casa. Primer de ne la catxar, ella ha demanat a la sogra de li fer una gràcia i la sogra, basta que se n'anessi, li ha dit de sí.

Ella li ha dit que li fornissi un bastiment amb l'equipatjo d'aquell mateix país a plaier sou. Ella s'és posada per capità, s'és vestida d'home amb la barba falsa. Lo bastiment és partit per Barbaria.

Arribada en Barbaria, da que ha pres terror, l'ha vista lo fill del rei turc i se li és fet companyó, que no lo creïeva que fossi home, ma dieva que era dona. Volquent fer una prova, se l'ha portada a les botigues de pistoles, fusils, per veure si se preniva armes d'home; i ella s'ha pres una pistoleteta i un estilet. L'ha portada a una botiga d'or, i no ha pres arrés; l'ha portada al jardí i li ha fet un maç de flors com una roda de carro, ma aqueix amic n'ha pres una sola flor.

Aqueix jove turc se n'era enamorat, i dieva que era dona, i ha dit al pare com d'aquestes proves que feva pareïeva home, ma tanto voliva sempre diure que era dona.

Lo pare d'aqueix minyó li dieva que era home; a l'últim, da que ha vist que lo fill n'anava maco per saber si era home o dona, li ha dit: «Vols fer una prova? Porta-la a se banyar a bany obert i veuràs si és home o dona».

És menester a diure que aqueixa jove trasvestida d'home s'havia posat lo nom de Capità Cirulí, i així se feva aquidrar de cada u.

Alhora se l'ha portada a banyar. *Ma* aqueix companyó ha dit que era tant temps sense saber de la gent d'ell, i així encomençava a trobar excuses per no anar a se banyar.

Ella, primer d'anar a se banyar, era anada en barca i havia advertit a un home dels més vells, i ha dit: «Mira, jo tenc d'anar a me banyar amb el fill del rei, i tu amaga-te enrere d'un escoll, i quan veus que jo só per me'n treure la camisa, tiquírria: "Capità Cirulí! Capità Cirulí! Ton pare mori i tu en aquí?"».

Així s'és fet. Lo vell amagat a l'escoll ha tiquírriat per tres voltes com tenia orde. Alhora ell ha dit al companyó que era orde del cel i així s'és salvada de se deixar veure si era dona o home.

Alhora ha dit que se'n tenia d'anar a trobar la família i l'endemà li ha dit que li facessi una gràcia, que li facessi veure los esclaus, que enmig hi era gent d'ell. I lo fill del rei l'ha acontentada i li ha dat tot lo que volia. Ella se n'ha pres entre los esclaus lo marit sense se fer conèixer i també tots los altres hòmens, que eren estats presos lo dia.

Alhora, amb tota la gent, s'és congedada del turc dient-li que tornava a venir lego i ha portat tota la gent i és tornada on era la sogra, que ne l'havia catxada, i així cada u rengraciava lo Capità Cirulí.

Ma encara no s'era fet conèixer.

Cada u rengraciava lo capità, *ma* lo jove d'aquesta cercava la muller i flastomava la mare, perquè ne l'havia catxada de casa, i se posava a plorar, que volia a la muller.

Alhora, lo Capità Cirulí ha demanat lo permís de se n'anar sol sol a un aposento i després és eixit vestit de dona enmig de tots, com era ella la joveneta campanyola.

Ara los abraços, los eloges l'afoguen: és una confusió.

Gran estima de tots, gran reconeixença, i la sogra li ha donat mil abraços i l'ha feta duenya de tot, i se són vivits en pau i en amor.

* Tret de: Pier Enea Guarniero, *Il dialetto catalano d'Alghero*, Archivio Glottologico Italiano vol. IX, Milano 1886, ps. 301-304.